

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

Іляшко О.О.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри конституційного та міжнародного права,

директор Навчально-наукового гуманітарного інституту

Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського

УДК 340.12

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ АНЕКСОВАНИХ ТА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Держава покликана в будь-яких умовах забезпечувати права й свободи громадян та оберігати свої кордони. Україна – не виняток.

Так, Конституція України гарантує захист прав та основних свобод громадян у державі та за її межами за будь-яких внутрішньополітичних, соціально-економічних та інших обставин. У Постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України та на тимчасово неконтрольованій території в зоні проведення антитерористичної операції» законодавець наголошує: «На жаль, за останні майже два роки в Україні відбулися події, які істотно та драматично вплинули на забезпечення громадянських прав значної частини населення держави. Унаслідок неприхованої агресії Російської Федерації в березні 2014 р. була анексована Автономна Республіка Крим та розв'язано збройний конфлікт у Донецькій і Луганській областях» [5]. У зв'язку із цим набуло актуальності дослідження питань правового режиму анексованих та окупованих територій не лише в засобах масової інформації, а й у юридичній науці.

За роки проведення антитерористичної операції велась низка дискусій через нормативне неврегулювання питань протидії російській інформаційній агресії та забезпечення суверенітету України в інформаційному просторі. Як наслідок, замість реалізації цілісної інформаційної політики багато заходів у районі антитерористичної операції в Україні проводились фактично в ручному режимі, часто навіть балансує на межі дозволеного [3]. Для усунення таких протиріч і неврегульованостей необхідно дослідити правовий режим анексованих та окупованих територій, визначити поняття анексованих та окупованих територій, а також особливості їх правового режиму.

Проблеми правових режимів у різних напрямках, як у загальній теорії права, так і в окремих галузях права, досліджували науковці кінця XIX – початку XX ст. О.С. Алексєєв, В.М. Гессен, А.І. Єлістратов, В.Ф. Дерюжинський, Я.М. Магазинер. Певною мірою ці проблеми вивчали також сучасні вітчизняні й зарубіжні науковці О.В. Задорожній, С.С. Алексєєв, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.М. Григор'єв, Ю.В. Дубко, С.В. Ківалов, С.О. Магда, В.Я. На-

стюк, С.В. Пчелінцев, В.Б. Рушайло, А.С. Спаський, М.М. Тищенко, Г.І. Жекало, С.Д. Хазанов, М.Г. Янгол, О.Н. Ярмиш та інші. Однак на сьогодні питання особливостей правового режиму анексованих та окупованих територій є недостатньо дослідженим. Досить часто як науковці, так і юристи-практики та політики замінюють одне поняття іншим.

Перш ніж говорити про особливості правового режиму анексованих та окупованих територій, варто звернутись до визначень понять «анексія» та «окупація».

Після подій 2014 р. в Автономній Республіці Крим дуже вживаним стало слово «анексія». В історичних словниках воно визначається як насильницьке приєднання (загарбання) однієї державою частини або всієї території іншої держави чи народу (як правило, у ході війни) [9].

Анексія (лат. *annexio* – приєднання) – насильницьке приєднання (загарбання) однієї державою частини або всієї території іншої держави чи народності; насильницьке утримання народності в кордонах чужої держави. За анексією державні кордони встановлюють насильницьким шляхом, всупереч волі її населення, що не сумісно з основними принципами сучасного міжнародного права та Статутом ООН. Відповідно до ст. ст. 1, 2 Статуту ООН члени цієї організації повинні дотримуватись принципу рівноправності й самовизначення народів та утримуватись від погрози силою чи її застосування проти територіальної недоторканності та політичної незалежності будь-якої держави. Анексія є грубим порушенням сучасного міжнародного права, зокрема й на самовизначення народів і націй, територіальної недоторканності [10].

Також у словниках анексією (лат. *annexio*, від *annexus* – приєднаний) визначають насильницьке приєднання (захват) усєї або частини території іншої держави чи народу. Анексією, як правило, кінчалися війни в рабовласницьку й феодальну епохи, в епоху капіталізму анексія стала основним способом розширення території однієї держави за рахунок іншої. У низці випадків анексією вважаються деякі види колоніальних захватів, а її різновидом – створення держав із маріонетковими режимами (наприклад, Маньчжурської держави внаслідок агресії Японії в 1932 р.) [11].

Як бачимо, анексія – насильницьке приєднання території однієї держави до території іншої. Упродовж майже всієї історії людства вона була основним видом придбання територій і вважалася правом переможця. У більшості випадків анексії були наслідком завоювань. Оскільки анексії не вважалися протиправними, вони зазвичай одержували юридичне закріплення в мирних договорах та у внутрішньому законодавстві. Заборона анексій пов'язана з відмовою від воєн як засобу вирішення міжнародних спорів у Паризькому договорі 1928 р. та закріпленням у міжнародному праві, насамперед у Статуті ООН, гарантій цілісності державної території. Проте спроби анексій у сучасному світі не зникли, хоча й трапляються рідко. Прикладом може слугувати спроба анексії території Кувейту в результаті агресії Іраку в 1990 р. Міжнародно-правова заборона анексій викликала чимало питань про правомірність територіальних придбань після Паризького договору 1928 р., особливо після прийняття Статуту ООН. Чинному міжнародному праву відомі випадки визнання й осуду окремими державами своїх анексій, що, однак, не мало наслідком повернення анексованих територій. В іншому випадку відмова як від визнання анексії, так і від повернення території може стати перешкодою для укладення мирного договору [2, с. 18].

Звернувшись до історії, бачимо, що анексія не є новим поняттям в Україні, наприклад, радянська анексія західноукраїнських земель – процес окупації Радянським Союзом на основі секретного протоколу щодо розподілу сфер впливу в Європі пакту Молотова – Ріббентропа між Радянським Союзом і нацистською Німеччиною частини етнічних українських територій Польщі й Румунії, включення цих земель до складу СРСР із їх подальшим входженням до Української РСР та частково Білоруської РСР і Молдавської РСР, а також встановленням радянського окупаційного режиму на цих територіях. У результаті цих анексій Українська РСР, зокрема, отримала 130 тисяч км² території та збільшила своє населення більше ніж на 7 мільйонів осіб [12].

Що ж стосується поняття «окупація», то в словниках воно визначене як тимчасове захоплення частини або всієї території однієї держави збройними силами іншої держави [15]. Так, слово «окупація» (лат., загарбую, оволодіваю) має такі значення: 1) тимчасове зайняття збройними силами однієї держави частини або всієї території іншої держави, переважно внаслідок наступальних воєнних дій; займанщина, поневолення; 2) у Стародавньому Римі – оволодіння речами, що не мають власника, у тому числі земельними ділянками [16].

Поняття «окупація» (лат. *occupation*) означає «захоплення», «оволодіння». Відповідно до норм міжнародного права режим окупації, попри свій протиправний характер, усе-таки підпадає під дію декількох конвенцій: 4-ї Гаазької конвенції (1907 р.), Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни (1949 р.), Гаазької конвенції про захист культурних цінностей на випадок збройного конфлікту (1954 р.). Держава-окупант має право стя-

гувати податки на захопленій території, вимагати від населення підкорятися встановленим нею нормам і законам. Водночас окупаційна влада позбавлена права змушувати громадян, які проживають на захоплених нею територіях, допомагати їй у проведенні військових дій проти їх вітчизни [14].

Міжнародне право визначає, що окуповану територію заборонено включати до складу держави-окупанта. На окупованій території повинні забезпечуватись основні права людини й громадянина, у тому числі право на майно, приватні та особисті права. Міжнародні правові норми передбачають право громадянина зберігати вірність своїй державі. Водночас окупант має право посилити кримінальну відповідальність та запровадити окремі норми до кримінального законодавства на захоплених територіях, які передбачають посилення покарання за порушення безпеки його військових формувань чи власності. Недотримання державою-окупантом норм міжнародного права тягне за собою політичні, моральні та матеріальні санкції за злочини, які є особливо небезпечними, у тому числі кримінальну відповідальність конкретних посадових осіб або звичайних громадян. Така відповідальність може настати за умови порушення державою-окупантом чи її представниками законів і звичаїв війни та за злочини проти миру, людяності, безпеки людства й міжнародного правопорядку [14].

Окупація, як і анексія, не є новим поняттям в історії України. У малому словнику історії України наводиться приклад окупації фашистами України в 1941–1944 рр. – період перебування українських земель під владою німецького режиму після відступу радянських військ. Окупантами здійснювалася політика колонізації й експлуатації населення, підготовки умов для подальшої інкорпорації української території до складу «великонімецького району» [17].

У стратегії інформаційної реінтеграції Криму зазначається, що окупація Кримського півострова з боку Російської Федерації в лютому 2014 р. унеможливила або ускладнила використання різних каналів комунікації між Кримом та рештою України. Унаслідок цього відбулася дезінтеграція спільного інформаційного й смислового простору України та її тимчасово окупованої території. Масована пропагандистська кампанія з боку російської влади через засоби масової комунікації (яка почалася задовго до окупації півострова), обмеження доступу незалежних журналістів і міжнародних моніторингових місій формують в Україні та світі необ'єктивне бачення подій у Криму, передумов окупації півострова та умов життя в окупації. Особливо відчутний вплив дезінформації та інформаційно-психологічних операцій на території самого Кримського півострова, населення якого окупаційна влада позбавляє альтернативних джерел інформації, свободи думки й слова. Південні райони Херсонської області, яких сягає мовлення з окупованого півострова, також є вразливими до впливу російської пропаганди. Такі дії окупанта створюють передумови для значних порушень прав громадян України, які проживають на тимча-

сово окупованій території. Крім того, Російська Федерація продовжує зусилля з дестабілізації ситуації на півдні Херсонщини, ускладнює відновлення територіальної цілісності України, а також поглиблює розрив між громадянами України, які мешкають на окупованій території, та державою Україна. Одним із наслідків окупації стали міграційні процеси, що зумовили зменшення частки українських громадян у Криму. Створені суттєві труднощі для вивчення громадської думки на окупованому півострові, а його результати часто є недостовірними через атмосферу несвободи й залякування респондентів. Найбільш мобілізованою та організованою проукраїнською спільнотою на тимчасово окупованій території є кримськотатарський народ [8].

Як зазначає М.В. Буроменський, військова окупація – це тимчасове захоплення збройними силами однієї держави території іншої. На відміну від анексії військова окупація не спричиняє зміни приналежності (титулу) території. Військова окупація зазвичай має місце в ході міжнародного збройного конфлікту. Оскільки стан військової окупації пов'язаний із фактичним здійсненням влади на окупованій території, міжнародне право встановлює зобов'язання для держави, яка окупує. Військова окупація незалежно від її тривалості не створює правових основ для зміни державної території [2].

У свою чергу, надаючи визначення поняття «окупована територія», професор Лондонської школи економіки С. Хемфріс зазначив: «Територія вважається окупованою, коли вона перебуває під безпосереднім контролем ворожої армії. Таке формулювання було записане в Гаазькій конвенції 1907 р.». Водночас фахівець вважає, що «закон про окупацію» не має жодного статусу в міжнародному праві, за винятком того, що «так вважає» держава, яка такий закон прийняла. Як грузинський, так і український закон не може «створити» окупацію або «оголосити» про неї. Ці закони можуть лише привернути увагу міжнародної спільноти до того, що відбувається.

Так, наприклад, Генеральна Асамблея ООН 27 березня 2014 р. прийняла Резолюцію щодо територіальної цілісності України. У ній ООН, зокрема, вказувала на порушення Росією норм таких міжнародних правових документів: 1) ст. 2 Статуту ООН, у якій йдеться про зобов'язання всіх держав утримуватись у їх міжнародних відносинах від погрози силою або її застосування проти територіальної цілісності чи політичної незалежності будь-якої держави та вирішувати всі міжнародні суперечки мирними способами; 2) Резолюції № 2625 від 24 жовтня 1970 р., якою було схвалено Декларацію про принципи міжнародного права, що стосуються дружніх відносин і співробітництва між державами відповідно до Статуту ООН, у якому закріплений принцип про те, що територія держави не повинна бути об'єктом надбання іншою державою, тому будь-яка спроба, спрямована на часткове чи повне порушення національної єдності й територіальної цілісності держави або її політичної незалежності, є несумісною із цілями та принципами, закладеними до Статуту ООН;

3) Заключного акта Конференції з безпеки і співробітництва в Європі від 1 серпня 1975 р. (м. Гельсінкі); 4) Меморандуму про гарантії безпеки у зв'язку з приєднанням України до Договору про нерозповсюдження ядерної зброї від 5 грудня 1994 р. (м. Будапешт); 5) Договору про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією від 31 травня 1997 р. У згаданій резолюції Генеральна Асамблея ООН засудила проведення на території Криму та м. Севастополя референдуму та зазначила, що цей референдум не має законної сили, а також закликала міжнародну спільноту не визнавати будь-яку зміну статусу Автономної Республіки Крим [14].

Окупація Автономної Республіки Крим та м. Севастополя Росією – збройна агресія Росії, спрямована на насильницьке протиправне відторгнення Кримської автономії й Севастополя від України та їх приєднання до Російської Федерації на правах суб'єктів Російської Федерації, що було здійснено впродовж березня 2014 р. Насильницька анексія Криму не визнається Українською державою, не визнається Генеральною асамблеєю ООН, ПАРС, ПА ОБСЄ, а також суперечить рішенню Венеційської комісії, натомість російською владою трактується як «повернення Криму до Росії». Згідно із Законом України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» територія Кримського півострова внаслідок російської окупації вважається тимчасово окупованою територією [13].

Анексія та окупація є різновидом агресії. Як зазначав О.В. Задорожній, агресія – найтяжчий міжнародний злочин, що порушує імперативні норми міжнародного права та ставить під загрозу міжнародний правопорядок і ключові цінності для всіх держав і світової спільноти загалом. Тому міжнародно-правова відповідальність держави-агресора має значні особливості, зокрема, вона виникає як перед постраждалою державою, так і перед міжнародною спільнотою загалом [19, с. 422].

Не є правовими підставами для зміни державної території анексія, військова окупація. Будь-які територіальні зміни, що виникли на підставі або внаслідок анексії чи військової окупації, мають бути визнані юридично недійсними [2].

Що ж стосується режиму окупованої території, то законодавством України, зокрема ст. 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», визначено, що тимчасово окупована територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції й законів України. До тимчасово окупованих належать такі території:

1) сухопутна територія Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, внутрішні води України цих територій;

2) внутрішні морські води та територіальне море України навколо Кримського півострова, територія виключної (морської) економічної зони України вздовж узбережжя Кримського півострова та при-

леглого до узбережжя континентального шельфу України, на які поширюється юрисдикція органів державної влади України відповідно до норм міжнародного права, Конституції й законів України;

3) повітряний простір над територіями, зазначеними в пунктах 1 і 2 цієї частини ст. 3 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [1].

Правовий режим окупованої території в Україні врегульовано такими нормативно-правовими актами, як Конституція України, Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», Закон України «Про прикордонний контроль», Кримінальний кодекс України (ст. ст. 332, 438), Кримінальний процесуальний кодекс України, Кодекс України про адміністративні правопорушення (ст. ст. 202, 204), Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про тимчасове закриття пунктів пропуску через державний кордон та пунктів контролю» тощо. Окупація території України Російською Федерацією не означає припинення дії законодавства України, тому на цю територію поширюється дія законів України [1].

Як бачимо, першим суттєвим кроком у сфері законодавчого врегулювання ситуації, що виникла в Криму після його анексії, є Закон України «Про забезпечення прав і свобод та правовий режим на тимчасово окупованій території України», який набрав чинності 27 квітня 2014 р. Очевидно, він мав стати лише першою, однак концептуальною відповіддю на численні виклики, які постали або тільки починали поставати перед кримчанами та перед владою: що буде з українським громадянством кримчан, власністю, заблокованими банківськими заощадженнями, пенсіями, освітою, документами? Дуже важливо, що цей закон, окрім окреслення меж тимчасово окупованої території та її особливого статусу, визначив, що «примусове автоматичне набуття громадянами України, які проживають на тимчасово окупованій території, громадянства Російської Федерації не визнається Україною та не є підставою для втрати громадянства України». Отже, набуття кримчанами громадянства країни-агресора, що фактично відбулося в автоматичному режимі на території анексованого півострова, Україна не визнає, а кримчан і далі сприймає як своїх громадян. Наслідком визначення території Криму як окупованої стало невизнання новостворених там державних органів та органів місцевого самоврядування та, як результат, будь-яких виданих ними актів. Таким чином, жодними документами, отриманими на півострові (наприклад, свідоцтвами про народження чи шлюб, паспортами тощо), кримчани на території України не можуть користуватись. Очевидно, що та частина Закону України «Про забезпечення прав і свобод та правовий режим на тимчасово окупованій території України», у якій йдеться про забезпечення реалізації соціальних прав громадян (на соціальний захист осіб літнього віку, людей з інвалідністю, безпритульних

тощо), які лишилися в Криму, має радше декларативний характер, ніж передбачає конкретні кроки. Звичайно, держава не може гарантувати захист прав і свобод своїх громадян на території, фактично окупованій іншою країною. При цьому право на пенсію й соціальні виплати для переселенців до материкової України ставиться в залежність від того, чи отримують вони такі виплати або послуги в тимчасово російському Криму. На практиці це призводить до того, що від кримчан часто вимагають надавати певні «довідки» або навіть паперові справи з органів соціального захисту чи пенсійного фонду анексованого півострова [6].

Конституція України чітко розмежує поняття «війна» та «воєнний стан». У п. 19 ст. 106 Основного Закону України зазначено, що Президент України «вносить до Верховної Ради України подання про оголошення стану війни та в разі збройної агресії проти України приймає рішення про використання Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань», а в п. 20 ст. 106 визначено, що глава держави «приймає відповідно до закону рішення про загальну або часткову мобілізацію та введення воєнного стану в Україні або в окремих її місцевостях у разі загрози нападу, небезпеки державній незалежності України» [4].

Наприкінці листопада 2015 р. в Києві пройшла міжнародна конференція «Молдова, Грузія, Україна: проблема окупованих територій та заморожених конфліктів». Організаторами заходу стали Український фонд «Майдан закордонних справ» та БО «Інститут стратегічних чорноморських досліджень» у партнерстві й за фінансової підтримки фондів Конрада Аденауера та Ганса Зайделя. Як зазначали доповідачі, саме спалахи тероризму в Європі, війна на Близькому Сході, а ще більше анексія Криму та військова агресія Росії на Донбасі створюють нову реальність, а отже, і необхідність переосмислення підходів до розв'язання «заморожених конфліктів». Під час обговорення експерти погодились із тим, що ситуація вимагає координації активних зв'язків між Україною, Грузією та Молдовою, адже вони мають схожі проблеми та єдине джерело їх виникнення, тобто агресію Росії. Адже, як свідчить досвід, самостійно кожна з трьох країн не в змозі в протистоянні з Російською Федерацією вирішити питання деокупації власних територій, які агресор цілком свідомо перетворює на «сірі зони». Як зазначалося на форумі, існує об'єктивна необхідність об'єднання зусиль як на урядовому рівні, так і між представниками громадянського суспільства, правозахисних та інших структур України, Молдови й Грузії. При цьому на громадянське суспільство покладається місія ініціювати такі дії з боку урядів трьох зазначених країн. А вже оцінки, ідеї й поради офіційним структурам та можливі спільні проекти неурядового сектору здатні зробити позитивний внесок у розв'язання існуючих на територіях Грузії, Молдови й України конфліктів за участю Російської Федерації. Більше того, експерти вважають, що в нових умовах саме

спільними зусиллями трьох країн необхідно створювати доказову базу причетності саме Російської Федерації до розпалювання конфліктів та блокування їх вирішення [7].

Як писав О.В. Задорожній, даючи міжнародно-правову кваліфікацію дій Росії проти України, варто вказати насамперед на вчинення найтяжчого злочину проти миру й безпеки – розв'язання та ведення агресивної війни. Етап агресії, що в практичній площині розпочався в Криму в лютому 2014 р., спрямований на анексію Кримського півострова. Характеризуючи наслідки агресії відповідно до міжнародного права, зазначимо, що і держава-жертва, і інші держави наділені Статутом ООН правом застосування проти агресора збройної сили та вжиття інших дій, спрямованих на самозахист [19, с. 422].

Варто погодитися з О.В. Задорожнім, який вказував на те, що особливості відповідальності за злочин агресії, передбаченої міжнародним правом, пов'язані з тим, що агресія розуміється, з одного боку, як діяння, за яке несуть відповідальність держави, а з іншого – як злочин фізичних осіб, що передбачає індивідуальну відповідальність за міжнародним кримінальним правом [19, с. 422].

Таким чином, з огляду на думки вчених, які висловилися з приводу понять «анексія» та «окупація», варто зазначити, що ці поняття не є тотожними. Як під час окупації, так і під час анексії в державі впроваджується особливий правовий режим окупованих чи анексованих територій. Під час окупації або анексії потерпіла держава має право використовувати всі правові міжнародні засоби захисту своєї території та своїх громадян. На сьогодні в Україні, незважаючи на закріплення в національному законодавстві правового режиму окупованих територій, залишаються невирішеними низка питань, що пов'язані з визначенням правового режиму анексованих територій, а також потребують законодавчого врегулювання питання, пов'язані з правовим статусом територій у зоні антитерористичної операції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Правовий режим окупованої території [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.i-law.kiev.ua/правовий-режим-окупованої-території/>.
2. Міжнародне право : [навч. посібник] / за ред. М.В. Буроменського. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 336 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uristinfo.net/mezhdunarodnoe-pravo/139-mvburomenskij-mizhnarodno-pravo/3652-rozdil-7-zagalni-pitannja-mizhnarodno-pravovogo-reguljuvannja-teritorialnih-prostoriv.html?start=1>.
3. Попова Т.В. До питання відновлення суверенітету України над тимчасово окупованими територіями / Т.В. Попова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=33&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKewj_tO6gi_XXAhWsZpoKHbW4Cw4HhAWCDYwAg&url=https%3A%2F%2Fwww.radiosvoboda.org%2Fa%2F28842999.html&usq=AOvVaw0TAk1KLnYOb3JsfhpSpwwW.
4. «Військовий стан» чи особливий правовий вакуум [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

http://vgolos.com.ua/blogs/viyskovyy_stan_chy_osoblyvyu_pravovyy_vakuum_169987.html.

5. Про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Стан дотримання прав внутрішньо переміщених осіб та громадян України, які проживають на тимчасово окупованій території України та на тимчасово неконтрольованій території в зоні проведення антитерористичної операції» : Постанова Верховної Ради України від 31 березня 2016 р. № 18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1074-19>.

6. Луньова А.С. Рік після анексії: чи лишаються Крим і кримчани невід'ємною частиною України? / А.С. Луньова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/Society/131780>.

7. Заблоцький В.В. Проблема окупованих територій / В.В. Заблоцький [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://defence-ua.com/index.php/statii/154-problema-okupovanykh-terytoriy-ta-zamorozhenykh-konfliktiv>

8. Стратегія інформаційної реінтеграції Криму [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mip.gov.ua/files/pdf/indostrat.pdf>.

9. Анексія // Історія України: словник-довідник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://history.vn.ua/book/slovník/12.html>.

10. Анексія // Історія України: словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://histua.com/slovník/a/aneksiya>.

11. Анексія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vseslova.com.ua/word/%D0%90%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F-4395u>.

12. Радянська анексія західноукраїнських земель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D0%B0%D0%B4%D1%8F%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F%D0%B7%D0%B0%D1%85%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C>.

13. Анексія Криму Росією (2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%94%D1%8E_\(2014\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%96%D1%8F%D0%9A%D1%80%D0%B8%D0%BC%D1%83%D0%A0%D0%BE%D1%81%D1%96%D1%94%D1%8E_(2014)).

14. Полтавець С.В. Окупація земель суверенної держави: уроки політичної історії / С.В. Полтавець [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=972:okupatsiya-zemel-suverennoj-derzhavi&catid=8&Itemid=350.

15. Окупація // Словник української мови : в 11 т. / за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sum.in.ua/s/okupacija>.

16. Окупація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://slovoval.com.ua/36/53406/244881.html>.

17. Окупація фашистська України 1941–1944 рр. // Малий словник історії України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://history.vn.ua/book/dict/964.html>.

18. Международное право в документах / сост. Н.Т. Блатовой. – М. : Юридическая литература, 1982. – 856 с.

19. Задорожній О.В. Анексія Криму – міжнародний злочин : [монографія] / О.В. Задорожній. – К. : К.І.С., 2015. – 576 с.

Иляшко О.О. ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ АНЕКСОВАНИХ ТА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Розкрито основні питання, пов'язані з визначенням понять «анексія» та «окупація». Відмежовано поняття «анексія» від терміна «окупація». Проаналізовано особливості правового режиму анексованих та окупованих територій. Наведено приклади анексії й окупації в Україні.

Ключові слова: анексія, окупація, правовий режим тимчасово окупованих територій, агресія.

Иляшко А.А. ОСОБЕННОСТИ ПРАВОВОГО РЕЖИМА АННЕКСИРОВАННЫХ И ОККУПИРОВАННЫХ ТЕРРИТОРИЙ

Раскрыты основные вопросы, связанные с определением понятий «аннексия» и «оккупация». Отграничено понятие «аннексия» от термина «оккупация». Проанализированы особенности правового режима аннексированных и оккупированных территорий. Приведены примеры аннексии и оккупации в Украине.

Ключевые слова: аннексия, оккупация, правовой режим временно оккупированных территорий, агрессия.

Иiashko O.O. FEATURES OF THE LEGAL REGIME OF ANNEXED AND OCCUPIED TERRITORIES

The main issues related to the definition of the concept of “the annexation” and “the occupation” are revealed. The notion of “the annexation” from “the occupation” is delimited. The features of the legal regime of annexed and occupied territories are analyzed. Examples of the annexation and the occupation in Ukraine are given.

Key words: annexation, occupation, legal regime of temporarily occupied territories, aggression.